

PENZIJNÍ REFORMA V CHILE: AKTUÁLNÍ VÝVOJ PLNĚ FONDOVÉHO DC SYSTÉMU A ANALÝZA DOPADŮ

Petr Brabec, Karina Kubelková, Vysoká škola ekonomická v Praze

Úvod

V souvislosti s všeobecnými volbami v Chile v listopadu 2013 začala laická i odborná veřejnost diskutovat o chilském penzijním systému a jeho možných změnách. Systém byl kritizován napříč politickým spektrem, především kvůli výrazným rozdílům ve vyplácených důchodech (viz např. Economist Intelligence Unit, 2014). Byla navrhována i radikální řešení, která obsahovala různé formy návratu k průběžnému systému financování. Mezi zastánce významných změn chilského penzijního systému patřila například i současná prezidentka Chile Michelle Bacheletová (ve funkci podruhé, poslední mandát od 11. března 2014). Aktuální stav debaty v září 2013 v České republice prezentoval na výroční přednášce Liberálního institutu i bývalý ministr financí a guvernér centrální banky Chile Carlos F. Cáceres.

Chilský systém vyniká transparentností a jednoduchostí a zároveň minimálním zatížením státní pokladny, což je v přímém kontrastu se systémy ve většině zemí Evropské unie či v USA, jejichž problémy byly navíc výrazně zhoršeny poslední krizí (viz např. Economist Intelligence Unit, 2014). Podle prestižní studie Melbourne Mercer Global Pension Index pro rok 2013 dosáhlo Chile s hodnocením B¹ na 4. nejlepší místo z 20 hodnocených zemí s různými penzijními systémy, přičemž umístění země se zlepšuje. Mezinárodní instituce tudíž v takové míře chilský penzijní systém kritice nepodrobují, zásadní odborné texty o chilské reformě a fungování systému pocházejí převážně z 80. a 90. let 20. století. V české odborné literatuře ucelení dostupných poznatků o penzijní reformě v Chile a analýza dostupných dat zcela chybí.

Chilský penzijní systém má v současnosti tři složky (pilíře). První pilíř je redistributivní, druhý spočívá v povinných individuálních účtech a třetí pilíř je dobrovolný. Chilská penzijní reforma byla spuštěna v roce 1981, tedy osm let po převratu generála Pinocheta, a spočívala právě v zavedení druhého, příspěvkově definovaného (typ DC, defined-contribution) pilíře v podobě systému individuálních účtů. Článek se zaměřuje na období přechodu ze „starého“ penzijního systému s dominantním prvním pilířem na systém „nový“, specifický pro Chile, s důrazem na problematiku přechodu a analýzu dopadů až do současnosti tam, kde jsou dostupná data. Vzhledem k tomu, že nejsou dostupné dlouhé časové řady, autoři textu vyšli z dat již existujících studií a podle skutečného vývoje veličin a posledních dostupných predikcí rekonstruovali pro účely

1 Nejlepší hodnocení je A, nejhorší E.

tohoto článku časové řady od 70. či 80. let 20. století za současného využití nejnovějších dat z roku 2013.

Právě vliv přechodu na růst penzí je v současnosti v Chile velice častým tématem odborných i laických debat. Cílem práce je empirické potvrzení či vyvrácení hypotézy, že přechod z průběžného systému financování na kapitálový systém znamenal v Chile znatelné zvýšení penzí, a to díky nižší daňové zátěži a vytvářeným úsporám, a zároveň měl pozitivní dopady na ekonomiku, zejména na HDP a státní rozpočet. Práce se soustředí pouze na tyto aspekty s vyloučením dalších dopadů, například na nezaměstnanost, zdravotní systém, míru chudoby a další veličiny, které vyžadují vlastní separátní analýzu.

Přínosem článku je zároveň i ucelení dostupných poznatků o chilské penzijní reformě včetně těch nejnovějších, které v současnosti v české odborné literatuře chybějí. Diskuze nad vývojem a současným stavem penzijního systému v Chile je o to zajímavější, že Česká republika od druhého penzijního pilíře upustila – po třech letech fungování dojde k jeho zrušení koncem roku 2015². Podobně na tom jsou i ostatní země střední Evropy – Polsko, Maďarsko nebo Slovensko.

Text článku je strukturován do tří částí. První kapitola shrnuje významné studie a komentuje kvalitu a zdroje dat, s nimiž se ve stati dále pracuje. Druhá část se zaměřuje na souvislosti a důvody přechodu z průběžného systému na systém kapitálových účtů. Třetí kapitola shrnuje hlavní dopady zavedení nového systému, a to ve třech vybraných směrech – na agregátní úspory, HDP a na státní rozpočet. Závěr poznatky sumarizuje, prezentuje je v širších souvislostech a nastiňuje další možný vývoj.

1. Významné studie

O tak zvané privatizaci Chile po převratu roku 1973 byla publikována řada odborných prací a článků, z nichž většina byla napsána chilskými autory anglicky. Tyto publikace se dají rozdělit do tří skupin dle období jejich vzniku. Zdroje z 90. let 20. století shrnují situaci před reformou a reformní proces, a pro autory jsou především zdrojem dat. Data z 60. až 80. let 20. století z Chile jsou čerpána zejména z publikace *Chilean Economy* (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994), vydané pod záštitou The Brookings Institution.³ Autoři v ní vyhodnocují stabilizační politiku, hospodářský růst, privatizaci, reformu systému sociálního zabezpečení a hospodářské reformy. Data o nastavení systému a informace o samotném přechodu jsou čerpány z dosud nejobsáhlejší publikace o sociálních reformách v Chile během 80. let 20. století s názvem *Combating Poverty* (Castañeda, 1992), vydané Mezinárodním centrem pro hospodářský růst v San Franciscu⁴. Práce shrnuje a analyzuje reformy sociálního systému se zaměřením na zmírnění chudoby. K získání informací o přechodu na nový systém bylo

2 Usnesení Vlády ČR ze dne 12. 11. 2014 č. 917 (Úřad vlády ČR, 2014).

3 Jeden z nejstarších think tanků ve Washingtonu, D. C. specializující se na výzkum ve společenských vědách, především v ekonomii.

4 Nezisková organizace založená U. S. Agency for International Development.

využito i vzpomínek a odborných prací tehdejšího ministra práce a sociálních věcí Chile José Piñery (Piñera, 2014) a tehdejší ministryně financí Chile Francisky Castro (viz Ruiz-Tagle; Castro, 1998).

Publikace z přelomu tisíciletí již vycházejí ze zkušenosti s fungováním chilského systému a penzijní reformu bilancují. Jedná se především o odborné práce pro mezinárodní organizace, jako jsou Světová banka nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále OECD), a to zejména *Chile's pension reform after 20 years* (Acuña; Inglesias, 2001), formující doporučení pro ostatní země reformující penzijní systémy, dále *Macroeconomic Effects of Pension Reform in Chile* (Corbo; Schmidt-Hebbel, 2003) zaměřující se na kvantitativní vyhodnocení makroekonomických dopadů reformy prostřednictvím třech kanálů – trhu práce, kapitálového trhu a úspor a investic, a studie *The Chilean Pension System* (Yazigi, 2003), vydaná vrchním dozorovým orgánem nad administrátory penzijních fondů v Chile,⁵ která shrnuje změny chilského penzijního systému, jimiž prošel za dobu své existence.

V roce 2008 prodělal chilský penzijní systém poměrně významné změny. Například první pilíř byl v roce 2008 podstatně rozšířen vlivem staronové prezidentky Michelle Bacheletové (viz např. Inglesias, 2009). Právě z roku 2008 a let následujících pochází studie, které se zaměřují na možný vývoj systému do budoucna. Mezi nejcitovanější studie patří *Pension reform in Chile revisited: what has been learned?* (Inglesias, 2009), vydaná OECD.

Informace o posledním vývoji jsou čerpány především ze záznamů Komise Senátu Chile k důchodové reformě z let 2013 a 2014 a studie *Más allá de las Pensiones Contributivas: Catorce experiencias en América Latina*⁶ (Rofman; Apell; Vezza, 2013), vydané Světovou bankou a popisující snahy zemí v regionu, které směřují ke zvýšení pokrytí pracovníků důchodovými systémy.

Všechna zjištěná, zejména statistická data jsou ověřena dalšími novějšími zdroji, a to všude, kde to bylo možné. Je nutné počítat s tím, že důvěryhodnost starších statistik je na nižší úrovni, a to zejména kvůli tehdejšímu politickému režimu.

2. Přejít z průběžného systému na systém kapitálových účtů

2.1 Úvod do problematiky přechodu

Během vlády levicového prezidenta Allendeho⁷ existoval v Chile systém průběžného financování penzí, který byl doplněn o velice komplikované spoření do takzvaných Cajas⁸, které se lišilo podle vykonávané profese plátce. Počátky tohoto systému sahaly až do roku 1924, od kterého se procento odvodů na sociální pojištění neustále zvyšovalo.

5 Superintendencia de Administradoras de Fondos de Pensiones (dále SAFP).

6 Beyond Contributory Pensions: Fourteen Experiences in Latin America.

7 Salvador Allende byl prezidentem Chile mezi lety 1970 a 1973.

8 Cajas – volně přeloženo „úložny“ – byly správci prostředků odváděných v rámci jednotlivých odvětví/profesi fungujících na principu PAYG.

valo (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 258). Sociální a zdravotní pojištění v období změny režimu v roce 1973 představovalo více než polovinu ze zdanitelného průměrného příjmu obyvatele Chile (Castañeda, 1992, str. 165). Zaměstnanec měl však ještě platit daně, což dále významně snižovalo čistý příjem obyvatel a ve finále vedlo k sociální i finanční neudržitelnosti tohoto systému. Mezi jednotlivými profesemi existovaly navíc rozdíly v odvodech, které se pohybovaly v desítkách procent. V den převratu odváděli manuálně pracující necelých 50 % z příjmů na sociální pojištění, nemanuálně pracující pro soukromé firmy necelých 60 %, ale státní zaměstnanci jen 25 % (Castañeda, 1992, str. 192–193).

Násilné převzetí moci generálem Pinochetem 11. září 1973 vytvořilo podmínky pro liberální reformy stojící na myšlenkách Milтона Friedmana (viz např. Martínez, Díaz, 1996). Generál Pinochet se po dalších čtrnáct let snažil o liberalizaci ekonomiky ve smyslu svého výroku z roku 1987: „*Náš národ se snaží, aby byl zemí vlastníků, nikoliv proletářů*“ (Pinochet, 2014). Liberalizace, respektive ekonomické změny v 70. a 80. letech 20. století byly provedeny ve školství, zdravotnictví, sektoru bydlení, došlo také k decentralizaci Chile (vytvoření samosprávných regionů) a zejména k reformě penzijního systému (Castañeda, 1992, str. 215–220).

K první parametrické úpravě dosavadního důchodového systému došlo již v roce 1974 (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 272–273). Nicméně hlavní reformy se Chile dočkalo až později. Fundamentální změna penzijního uspořádání spočívala v nahrazení průběžného systému financování, doplněného o složité sektorové spojení za jednotný povinný režim kapitálových účtů, který byl navržen tehdejším ministrem José Piñerou⁹ roku 1980 a začal fungovat na jaře roku 1981 (Piñera, 2014).

2.2 Důvody pro reformu

Jak bylo nastíněno výše, hlavními důvody pro reformu bylo především neudržitelné financování průběžného systému. Jednalo se zejména o následující čtyři hlavní problémy.

Prvním problémem byl zvyšující se deficit důchodového účtu, který v roce 1980 činil okolo 3 % HDP (Terrier a kol., 2005, str. 7). Ve své studii z roku 1983 Gert Wagner vypočítal, že bez zásadní reformy by se deficit státního rozpočtu v roce 2000 pohyboval mezi 10–16 %, přičemž státní účast na systému by v tom případě vzrostla na více než 20 % HDP (Acuña; Inglesias, 2001, str. 21).

Zadruhé se prudce snižoval poměr přispívajících do systému (zaměstnanci) a ze systému profitujících (penzisté). Svého minima tento poměr dosáhl v roce 1974, kdy byl 2:1 (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 272–273), přitom ještě v roce 1955 to bylo 12:1 (Acuña; Inglesias, 2001, str. 22). Kromě demografických změn měla na změnu poměru hlavní podíl velkorysost systému, kdy někteří zaměstnanci

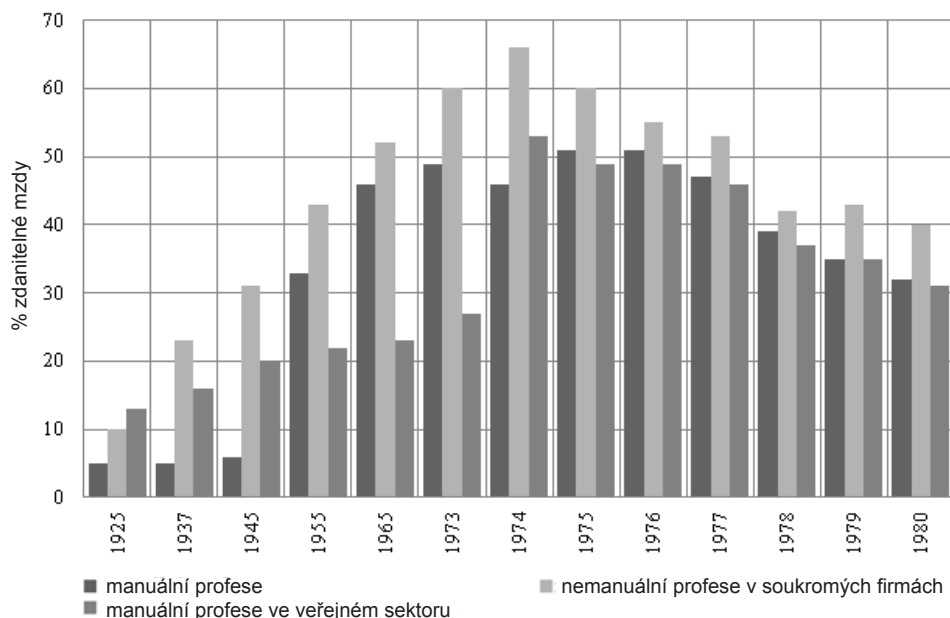
⁹ José Piñera je považován za hlavního tvůrce důchodové reformy. V roce 1978 se stal ministrem práce a sociálních věcí a jeho hlavním úkolem bylo vytvořit důchodovou reformu. Je bratrem bývalého prezidenta Chile Sebastián Piñery (ve funkčním období v letech 2010–2014).

přispívající do státu z vyhodnocených Cajas odcházeli do penze již ve 42 letech (Terrier a kol., 2005, str. 7). Systém se rovněž potýkal s obrovskou byrokracií a netransparentností – v den převratu existovalo 32 různých Cajas a v rámci nich okolo stovky různých programů důchodového spoření (viz např. Yazigi, 2003). Rozdíly byly obrovské, reálné teoretické kumulované zhodnocení prvního příspěvku do systému od chvíle nástupu na trh práce se pohybovalo od 57 do 804 % (Acuña; Inglesias, 2001, str. 21–22). Lidé se přitom pro jednotlivé Cajas a programy nemohli svobodně rozhodnout.

Zatřetí – v porovnání s ostatními vyspělými zeměmi byli zaměstnanci v Chile zatíženi vysokými odvody na sociální pojištění, které se lišily zejména podle profesí a zaměstnavatele (veřejný vs. privátní sektor). Jak ukazuje graf 1, v roce 1973 činily odvody na sociální pojištění v případě kvalifikovaných zaměstnanců (nemanuálních pracovníků) cca 25 % ze zdanitelného příjmu, pokud byl jejich zaměstnavatelem veřejný sektor, a téměř 60 % v případě, že zaměstnavatelem byla soukromá firma. Rozdíl byl tedy více než 35 procentních bodů (Castañeda, 1992, str. 164–165).

Graf 1

Odvody jednotlivých profesí do starého systému v letech 1925, 1937, 1945, 1955, 1965 a 1975–1980 v % zdanitelné mzdy

Zdroj: vlastní úprava dle Castañeda (1992, str. 165)

2.3 Základní principy nového systému

Ve své studii pro Světovou banku definovali Acuña s Inglesiasem (2001, str. 5–6) několik základních principů, které jednoduše popisují fungování celého systému.

Po doplnění a úpravě podle Castañedy (1992, str. 170–174) se jedná o následujících osm bodů:

- 1) Každý účastník nového systému si povinně každý měsíc spoří na svém vlastním investičním účtu 10 % ze své hrubé mzdy.
- 2) Výše starobní penze závisí na celoživotních zúročených úsporách na privátních účtech. Odchod do penze je od roku 1981 nastaven na 60 let pro ženy a 65 let pro muže.
- 3) Pro případ invalidity či smrti se povinně každý pracující pojišťuje, a to v průměru okolo 3,4 % ze své mzdy (z této částky se platí i administrativa správců fondů).¹⁰
- 4) Každý účastník má právo zvolit si jakéhokoliv správce svých prostředků (Administradoras de Fondos de Pensiones, dále AFP) a volně mezi správci v průběhu spoření přecházet.
- 5) AFP jsou soukromé investiční společnosti, které spravují a investují prostředky přispěvatelů.
- 6) Existuje možnost vybrat si z několika různých investičních programů v jednotlivých AFP, a to na základě jejich rizika a výnosu. Stát tuto volbu částečně reguluje, zejména u starších přispěvatelů.
- 7) Po dosažení důchodového věku má penzista možnost zvolit si ze tří různých výplat svého dosavadně naspořené jmění u AFP.
- 8) Stát má v celém systému jen podpůrnou roli. Jedná se zejména o garanci investovaných prostředků (ve smyslu ručení) v případě krachu AFP, poskytování minimální penze a o další dohled a regulaci celého systému.

Ti, kteří již byli v pracovním procesu, se mohli při spuštění reformy dobrovolně rozhodnout o přechodu do nového systému. Každý, kdo využil možnosti přechodu na kapitálové účty, se ale již nadále řídil novými pravidly. Mladí lidé, kteří na trh práce poprvé vstupovali v roce 1983 a v letech pozdějších, vstupovali do nového systému povinně ze zákona. Do konce roku 1981 změnila starý PAYG systém za kapitálové účty více než polovina zaměstnaných a na konci roku 1983 nový systém využívalo již přes 70 % zaměstnanců (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 179–180).

2.4 Financování přechodu

Z hlediska financování přechodu bylo nutné vyřešit dvě zásadní otázky. Zaprvé – zajištění prostředků na realizaci reformy v takovém rozsahu, aby nebyla ohrožena stabilita rozpočtu. A zadruhé – způsob, jak vynahradit novým účastníkům systému jejich předchozí příspěvky ve starém systému.

¹⁰ Každá investiční společnost má právo si stanovit vlastní administrativní náklad a výši pojištění (jako procento z odvodu), které je ale jednotné pro všechny účastníky a znají ho při vstupu do fondu.

V roce 1974 vláda na doporučení ekonomů rozhodla o nutnosti získání jednorázového balíku peněz na financování reformy (viz např. Yazigi, 2003). Druhá možnost – financování reformy průběžně – byla zamítnuta jako příliš riskantní (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 272). Od roku 1975 se tak začaly tvořit rozpočtové přebytky v rámci zákona, který počítal se stabilním snižováním všech státních výdajů. Potřebný objem financí byl naakumulován díky radikálnímu snížení státních investic a počtu úřadů, prodejem státního majetku, tedy privatizací, a v neposlední řadě zrušením řady sociálních transferů. Podíl sociálních dávek na HDP ale zůstával konstantní, stejně jako podíl celkového výběru daní na HDP (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 273–275).

Tabulka 1 ukazuje přebytky státního rozpočtu Chile mezi lety 1977 a 1980, a to jak v chilských pesetách (CLP), tak v procentech HDP. V tabulce je rozlišen přebytek bez započtení privatizace a přebytek s již započteným přímým vlivem privatizace. Smyslem je rozlišit rozsah skutečných úspor (viz přebytky bez privatizace), které se týkaly především sociálního systému a byrokratického aparátu, od rozsáhlých prodejů státního majetku, které přebytky ovlivňovaly ve výrazně větší míře.

Tabulka 1

Vývoj přebytků státního rozpočtu v Chile mezi lety 1977–1980

rok	přebytky státního rozpočtu		přebytky státního rozpočtu		celková výše HDP	růst HDP
	(v % HDP)		(v mld. CLP, 1977)		(v mld. CLP)	
	bez privati- zace	s priva- tizací	bez pri- vatizace	s privati- zací	reálný 1977	reálný v %
1977	0,10	0,90	0,30	2,70	300,00	9,90
1978	1,50	2,20	4,95	7,25	329,70	8,20
1979	3,30	5,20	11,77	18,55	356,74	8,30
1980	4,50	5,50	17,39	21,25	386,34	7,80

Zdroj: vlastní výpočty dle Bosworth, Dornbusch, Labán (1994, str. 32–33, 82 a 274)

Náhrada těm, kteří již spořili do starého průběžného systému, byla vyřešena vydáním takzvaných „uznávacích“ dluhopisů. Ty byly úročeny reálnými 4 % ročně a při odchodu do důchodu je z jejich výše vyplácen státem důchod jako přídavek k částce, kterou si za svůj život přispěvatel uspořil na svém účtu u AFP (Castañeda, 1992, str. 177).

3. Analýza dopadů nového systému

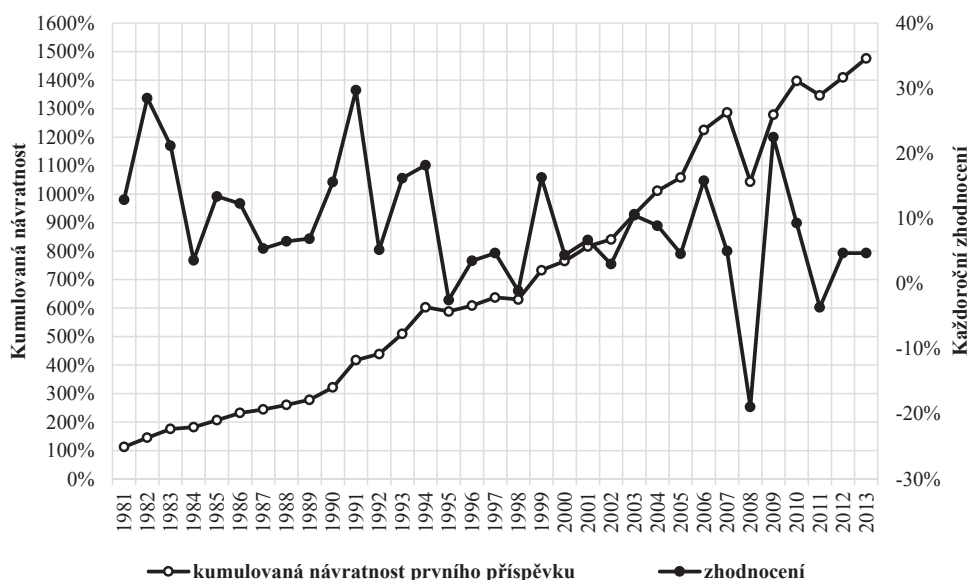
Dopady nového systému budou v této kapitole sledovány ve třech směrech, a to z hlediska přispěvatele do systému, z hlediska dopadů do ekonomiky, a samostatně i z hlediska dopadů do rozpočtu.

3.1 Dopady na přispěvatele

Vložené peníze jsou v Chile přispěvatelům v rámci jejich kapitálových účtů zhodnocovány. V grafu 2 je zobrazeno průměrné reálné zhodnocování mezi lety 1981–2013 v reálných chilských pesetách (UF)¹¹ v povinných fondech vedených AFP. Výpočet je proveden jednoduchým průměrem z dat FIAP a SAFP¹². Na levé ose Y je kumulovaná návratnost prvního příspěvku z května 1981.

Graf 2

Průměrné reálné procentuální zhodnocení v povinných fondech vedených AFP (jednoduchý průměr) mezi lety 1981 a 2013

Zdroj: vlastní výpočty dle FIAP (1981–2005) a SAFP (2006–2013)

Pokud tedy průměrný přispěvatel přešel do nového systému ihned po jeho zahájení a v květnu 1981 bylo z jeho mzdy odvedeno do AFP například 1 000 CLP, na konci roku 2007 měl z těchto konkrétních 1 000 CLP již 12 870 CLP, a to očištěných o inflaci. Na konci roku 2008 ale tento střadatel přišel o necelých 20% z částky 12 870 CLP a zbylo mu z onoho prvního příspěvku pouze 10 440 CLP.¹³ Tento vývoj ukazuje i na hlavní nevýhodu celého fondového systému, tedy jeho extrémní náchylnost na výkyvy finančních trhů.

11 Vlastní výpočty podle FIAP a SAFP částečně potvrzené podle Bosworth, Dornbusch, Labán (1994, str. 300).

12 FIAP (Federación Internacional de Administradoras de Fondos de Pensiones – International Federation of Pension Fund Administrators) a SAFP (Superintendencia de Pensiones – Chilean Pensions Supervisor).

13 Vlastní výpočty podle FIAP a SAFP.

Na pravé ose Y grafu 2 je pro ilustraci každoroční procentuální zhodnocení mezi lety 1981–2013. Hlavně v první dekádě dosahovalo reálné zhodnocení závratných výšek, v průměru se jednalo o každoroční zhodnocení ve výši 15 %.¹⁴ Dle výpočtů autorů činilo celkové průměrné reálné roční zhodnocení ve sledovaném období necelých 9 %, ¹⁵ což znamená zdvojnásobení vložené částky během méně než osmi let. Při porovnání s reálnými 4% zhodnocení uznávacích státních dluhopisů se jedná o více než dvojnásobné zhodnocení každý rok, než jaké garantoval stát.

Rozdíly mezi penzemi u lidí, kteří zůstali ve starém průběžném systému a lidí, kteří přešli do nového fondového systému, se již od počátku zvyšovaly. Z prvních vypovídajících dat deset let po reformě (rok 1992) je patrný již 43% rozdíl u starobních penzí a dokonce 63% rozdíl u invalidních penzí. Podobně tomu bylo i s pozůstalostními důchody, které byly v novém systému vyšší o 42 %. Pouze sirotčí důchod byl vyšší ve starém systému oproti novému, a to o 9 % (Acuña; Inglesias, 2001, str. 27). O pozitivním vlivu penzijního systému vypovídá i relativně nízký podíl důchodců (9,8 %) žijících na úrovni životního minima,¹⁶ který byl přitom v roce 1997 druhý nejnižší v celé Latinské Americe (Giménez, 2003, str. 141).

Hrubý náhradový poměr zaměstnanců, kteří se účastní systému celý život, se v současnosti pohybuje u mužů mezi 77 a 100% a u žen mezi 48 a 68 % (Liberální institut, 2013). Rozdíl mezi pohlavími je vysvětlitelný delší očekávanou dobou dožití žen a také jejich dřívějším odchodem do penze. Právě dřívější odchod žen do penze v současnosti prochází výrazným diskursem v rámci debat o podobě případné další reformy systému. V průměru totiž dochází k tomu, že si žena spoří na svou penzi v povinných fondech pouhých 15,4 let a penze je jí vyplácena 28,9 let. Naopak muži v průměru přispívají do systému 21,8 let a penze je jim vyplácena 19,4 let (Liberální institut, 2013). Z politických důvodů byli z reformy vyloučeni také lidé sloužící v chilské armádě (viz např. Acuña; Inglesias, 2001), jejich možné začlenění do současného penzijního systému je rovněž diskutováno.

Od zavedení systému kapitálových účtů byla problémem otázka živnostníků, kteří ze zákona neměli a nemají povinnost účastnit se jakéhokoliv penzijního systému a z valné většiny se ho také neúčastnili a neúčastní (Palacio; Rofman, 2010, str. 21). Z cca 1,3 milionu živnostníků přispívalo dobrovolně do AFP v roce 2003 jen 6 %, zatímco v případě zaměstnanců to bylo 60 % (Braham, 2007, str. 8). Kromě dobrovolnosti je důvodem pro neúčast v systému i fakt, že živnostníci v Chile často neplatí ani daň z příjmů, takže nepodávají daňové přiznání (Acuña; Inglesias, 2001, str. 25), které by sloužilo jako podklad pro výpočet. Otázka zapojení živnostníků do systému je i v současnosti v Chile velice aktuálním tématem.

14 Vlastní výpočty 1981–1991 podle: Bosworth, Dornbusch, Labán (1994, str. 300). V roce 1981, kdy došlo k zavedení systému, se zhodnocovalo jen cca půl roku (květen až prosinec) – pro přesnost byl tedy údaj z roku 1981 vynásoben dvakrát.

15 Vlastní výpočty 1981–2005 podle: FIAP a 2006–2013 podle: SAEP. V roce 1981, kdy došlo k zavedení systému, se zhodnocovalo jen cca půl roku (květen až prosinec) – pro přesnost byl tedy údaj z roku 1981 vynásoben dvakrát.

16 Životní minimum zde chápáno jako částka nutná k základním potřebám (jídlo, čistá voda, základní ubytování).

3.2 Makroekonomické ukazatele

Vzhledem k faktu, že reforma penzijního systému nebyla jedinou reformou provedenou po převratu, nelze dobře izolovat vliv této konkrétní reformy na HDP. Jediný agregát, u kterého lze s patřičnou jistotou říct, že byl ovlivněn především penzijní reformou, jsou úspory.

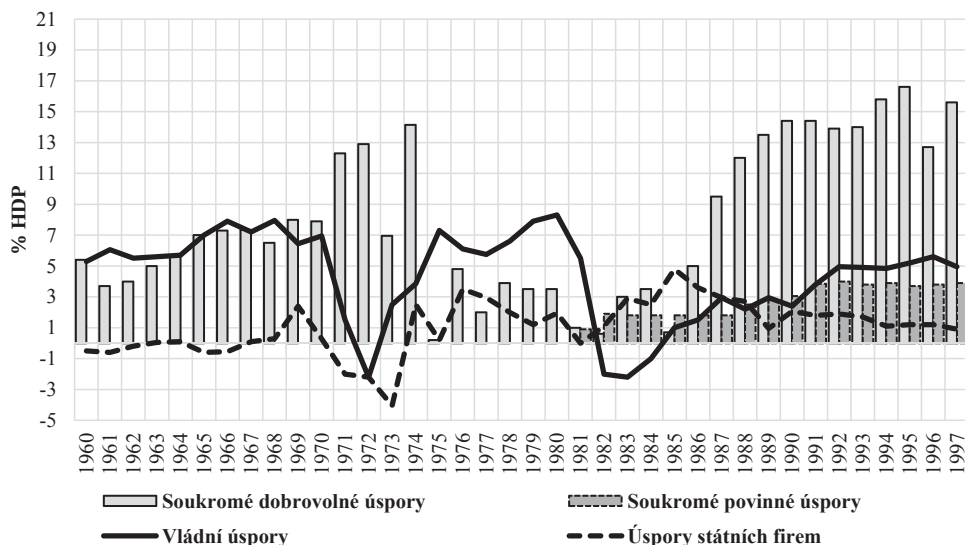
3.2.1 Vývoj agregovaných úspor

Jednoduchá úvaha při zavedení povinných kapitálových účtů by byla, že lidé s přechodem na nový systém postupně zvýší své soukromé úspory, jelikož budou muset spořit minimálně 10 % ze své mzdy. Naproti tomu jde efekt vytlačení dobrovolných úspor kvůli zavedení úspor povinných. Tento argument se dá částečně vyvrátit, jelikož došlo ke snížení sociálních (zdravotních) odvodů z průměrných 36 % v roce 1980 (Ruiz-Tagle; Castro, 1998, str. 5) na 20 % (z toho sociální pojištění činilo 13 procentních bodů a zdravotní pojištění 7 procentních bodů) pod novým systémem od roku 1981 (Castañeda, 1992, str. 179). Díky této změně zbylo lidem více prostředků.

Jak ukazuje graf 4, od roku 1981 začaly růst soukromé povinné úspory ve fondech, ale současně rostly i soukromé dobrovolné úspory, což částečně vyvrací argument vytěsnění dobrovolných úspor povinnými úsporami. Úspory rostly i díky růstu HDP.

Graf 4

Agregované úspory v Chile mezi lety 1960–1997 v % HDP

Zdroj: vlastní úprava dle Perry, Leipziger (1999, str. 77)

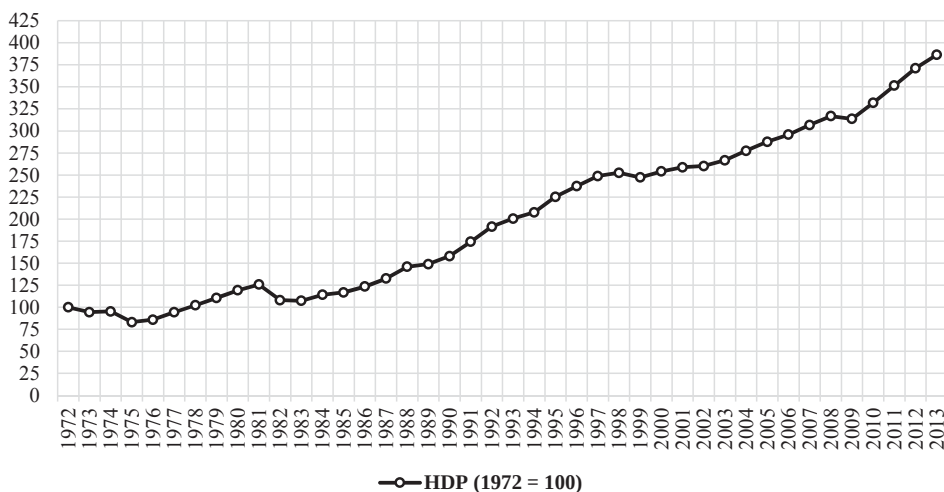
Celkově tak díky reformě rostly agregátní privátní úspory, a to z obou výše zmíněných důvodů, tedy jak díky povinným úsporám ve fondech, tak díky snížení celkových odvodů na sociální a zdravotní pojištění. K tomu se přidává třetí faktor růstu dobrovolných úspor, a to snížení korporátní daně, které pomohlo soukromým firmám více investovat, ale i více spořit, resp. vytvářet zálohy (Perry; Leipziger, 1999, str. 77). Tyto závěry potvrzuje řada studií, které shrnuje například Corbo, Schmidt-Hebbel (2003), zabývající se makroekonomickými efekty chilské penzijní reformy.

3.2.2 Změna HDP

Předpokládáme-li ze Solowova modelu, že vyšší míra úspor dlouhodobě povede k vyššímu stálému stavu, do kterého ekonomika roste, lze zjednodušeně tvrdit, že penzijní reforma v Chile měla pozitivní vliv na růst HDP. Na HDP ale mělo a má vliv mnoho proměnných a nelze tvrdit, že HDP rostlo jen z důvodu penzijní reformy. Autoři se proto snaží zkoumat spíše trend vývoje. Z výsledků simulací ve studii Corbo, Schmidt-Hebbel (2003) je například zřejmé, že příspěvek penzijní reformy k růstu HDP mezi lety 1981 až 2001 činil 0,5 procentního bodu a dle této studie Chile v roce 2001 vděčilo penzijní reformě za 5 % úrovně HDP.

Graf 5

Vývoj reálného HDP v Chile mezi lety 1972–2013 (HDP 1972 = 100)

Zdroj: vlastní výpočty dle Bosworth, Dornbusch, Labán (1994, str. 32-33) pro roky 1972–1992, IMF (2014) pro roky 1993–2007, World Bank (2014a) pro roky 2008–2012 a Banco Central de Chile (2014) pro rok 2013

Z grafu 5 je patrný růst reálného HDP v Chile, přičemž rok před převratem je brán jako základní (HDP 1972 = 100). Po provedení penzijní reformy v roce 1981 se HDP vlivem bankovní krize prudce propadl. Na úroveň před krizí se HDP vrátil až roku 1986. Poté již rostl s rekordními hodnotami v letech 1991, 1992 a 1995, které byly vyšší než 10 % (IMF, 2014).

Od provedení reformy v roce 1981 se reálný HDP více jak zdvojnásobil a v roce 2007 se vůči roku 1972 dokonce ztrojnásobil.¹⁷ Tento nárůst je výrazně nad růstem HDP v regionu, který činil ve sledovaném období (1972–2007) například v Argentině pouze 27% ve stálých cenách (USD, 2000); (World Bank, 2014b).

3.3 Dopady na státní rozpočet

Z logiky popsaného přechodu z průběžného systému na systém kapitálových účtů je jasné, že nový přechod znamená dlouhodobé deficity průběžného systému a poté i nutnost financování uznávacích dluhopisů (viz bod 2.4). Nedostatek financí ve starém systému se projeví okamžitě, jakmile začnou přecházet do nového systému první zaměstnanci a přispěvatelé dávají do systému celkově méně, než kolik je třeba ve stejném časovém období vyplatit na penze. U uznávacích dluhopisů je tlak na rozpočet odložený až do doby odchodu do penze u těch, kteří odváděli prostředky do původního systému a přešli do systému nového. Při odchodu do penze takovým lidem musí stát vyplatit zhodnocený uznávací dluhopis.

V tabulce 2 jsou vyčísleny náklady přechodu v chilských pesetách (dále CLP)¹⁸ roku 1988 a v procentech HDP. Jelikož data byla vydána roku 1988, predikovaný vývoj v letech 1990–2015 byl pro účely tohoto článku přepočten podle reálného růstu HDP. Jak je z tabulky 2 patrné, prvních dvacet let po přechodu zatěžoval přechod státní rozpočet nejvíce, a to ve výši 4–5% HDP každý rok.¹⁹ Zajímavá je také skutečnost, že zatížení v roce 2012 díky krizi neklesalo podle predikcí, ale naopak rostlo na 2,5% HDP (Liberální institut, 2013). I přes horší než předvídaný vývoj se hospodářská politika Chile zaměřila na vytváření dostatečných rezerv pro provedení penzijní reformy, a to zejména prostřednictvím snižování státních výdajů, investic a realizací privatizací, (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 282). I díky tomu se Chile dostalo do výraznějšího deficitu veřejných financí jen v prvních pěti letech po reformě (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 32–33), což bylo ovšem z velké části způsobeno i bankovní krizí z roku 1982 (Hachette; Lüders, 1992, str. 102).

Je třeba zároveň brát v potaz, že bez změny penzijního systému by dle původních odhadů činil deficit státního rozpočtu podle různých predikcí mezi 10–20% HDP v roce 2000 a každým rokem by se dále zvyšoval (Acuña; Inglesias, 2001, str. 21). V roce 1990 ale deficit byl 4,67% HDP (Bosworth; Dornbusch; Labán, 1994, str. 32–33 a 282) a v roce 2012 pak 2,5% HDP (Liberální institut, 2013). Díky reformě tak docházelo a dochází k více než polovičním až čtvrtinovým deficitům, než jaké by byly realizovány bez reformy.

17 Vlastní výpočty podle Bosworth, Dornbusch, Labán (1994, str. 32–33) pro roky 1972–1992 a data IMF (2014) pro roky 1993–2007.

18 Je třeba rozlišovat chilskou pesetu (CLP) a fiktivní chilskou měnu Unidad de Fomento (UF), což je de facto CLP denně očištěná o inflaci. U penzijního systému je UF důležitá při vyplácení penze, kdy se životní annuita počítá právě z aktuálně naspořených prostředků podle UF, tedy výplata penze je reálnou částkou, která se každý rok mění.

19 Vlastní výpočty podle Bosworth, Dornbusch, Labán (1994, str. 280) a IMF (2014).

Tabulka 2

Přímé dopady penzijní reformy na výdajovou stránku státního rozpočtu (náklady přechodu) – v milionech CLP roku 1988 a jako procento HDP daného roku (1981–1988 po letech a 1990–2015 po pěti letech)

rok	Přímé dopady penzijní reformy (v milionech CLP roku 1988)			Celkové výdaje v % HDP daného roku
	Výdaje na starý systém	Výdaje na uznávací dluhopisy	Celkové výdaje	
1981	52 300	200	52 500	1,48
1982	124 200	3 300	127 500	4,19
1983	138 500	6 500	145 000	4,80
1984	146 500	7 900	154 400	4,80
1985	140 500	9 900	150 400	4,57
1986	150 800	14 100	164 900	4,74
1987	160 000	17 900	177 900	4,84
1988	163 000	19 400	182 400	4,73
1990	169 000	25 750	194 750	4,67
1995	182 500	47 300	229 800	4,52
2000	175 000	63 800	238 800	3,86
2005	145 200	78 200	223 400	2,97
2010	108 600	73 500	182 100	1,99
2015	85 000	43 000	128 000	1,15

Zdroj: vlastní výpočty podle Bosworth, Dornbusch, Labán (1994, str. 280), pro roky 1981–1988 reálný stav a pro roky 1990–2015 predikce. Hodnoty pro roky 1990–2005 byly přepočítány dle reálného vývoje HDP dle IMF (2014) a hodnoty pro roky 2010–2015 byly přepočteny dle nových predikcí reálného vývoje HDP dle IMF (2014).

Závěr

Průběžný systém v Chile byl zaveden v roce 1924, fungoval do roku 1981 a v upravené verzi dokončuje svou činnost dosud (viz např. Andrews, 2006). Penzijní reforma v Chile, která spočívala v přechodu z průběžného na kapitálový systém, se stala důležitým mezníkem a v jistém smyslu i vzorem a inspirací pro mnoho dalších zemí v Latinské Americe (viz např. Rofman; Apell; Vezza, 2013), ale nejen tam. Mezi roky 2009 a 2013 reformovalo své penzijní systémy všech 34 zemí OECD (OECD, 2013, str. 20). Většina zemí zpřisňuje podmínky především v průběžném prvním pilíři, nejčastěji se přitom jedná o prodlužování věku odchodu do důchodu a snížení valorizací penzí (Schneider, 2011, str. 1).

V posledních patnácti letech jsme byli svědky i systémových reforem, které spočívaly v (různé míře) oslabení prvního pilíře na úkor vytvoření či posílení fondového způsobu financování důchodů. Většina zemí ale má s fungováním druhého pilíře poměrně velmi krátkou zkušenost. Je tomu pouze zhruba 10 až 15 let, kdy reformu

provedlo například Polsko, Maďarsko, Slovensko a nejnověji i Česká republika, a již během tohoto období byly parametry reformy významně upravovány. V případě České republiky dojde usnesením Vlády ČR²⁰ ze dne 12. 11. 2014 k úplnému zrušení druhého penzijního pilíře, a to od 1. 1. 2016. Účastníci druhého pilíře si své peníze mohou nechat vyplatit nebo převést do třetího důchodového pilíře.

Chile ale dokázalo provést zásadní změny dávno před příchodem poslední krize a v současnosti se soustředí především na zlepšení fiskální udržitelnosti a zvýšení administrativní efektivity, aniž by docházelo k jakýmkoliv sociálním nepokojům s tím souvisejícím. Vzhledem k tomu, že samotné efekty nedávných penzijních reforem se projeví až v řádu desítek let, je o to důležitější sledovat vývoj unikátního chilského penzijního systému a brát si z něho inspiraci i poučení. To je také důvodem, proč se autoři článku s využitím historických i nejnovějších dat zaměřili na empirické potvrzení hypotézy, zda přechod z průběžného systému financování na kapitálový systém znamenal v Chile znatelné zvýšení penzí, a to díky nižší daňové zátěži a vytvářeným úsporám, což na základě provedené analýzy i potvrdili. Jak článek ukazuje, tento přechod znamenal kromě zvýšení penzí i pozitivní dopady na ekonomiku, zejména na HDP a státní rozpočet. Průměrné reálné roční zhodnocení peněz ve fondech AFP ve sledovaném období (1981–2013) činilo dle provedených výpočtů necelých 9 %, ²¹ což je ve shodě s odhady jiných institucí (viz např. Schmidt-Hebbel, 2013).

Chilský penzijní systém se samozřejmě dále vyvíjí a bojuje s nedostatky. Stále zde například není vyřešeno zapojení živnostníků do systému (viz např. Palacio; Rofman, 2001). Studie Mercer (2013) například doporučuje pro zajištění udržitelnosti zvýšit úroveň povinných příspěvků tak, aby bylo dosaženo vyššího náhradového poměru, nebo pravidelně přehodnocovat minimální důchod pro nejchudší penzisty. Podle Corbo, Schmidt-Hebbel (2003) navíc bude do budoucna příspěvek penzijní reformy k růstu HDP konvergovat k nule spolu s tím, jak dojde k završení průběžného systému a ekonomika se bude pohybovat směrem ke svému novému dynamickému stavu rovnováhy.

Přestože byl systém od roku 1981 často obměňován (viz např. Inglesias, 2009), jeho základ a principy zůstávají stále stejné. Diskuze nad zásadními změnami započala přibližně v roce 2013 a pokračovala i v roce 2014 (viz např. Rofman; Apell; Vezza, 2013). Zatím se ve specializované Komisi Senátu Chile odhlasovalo, že budou navrhnuty tyto body: zvýšení zastropování maximálního měsíčního odvodu do systému a zastropování maximálních administrativních poplatků pro AFP placených přispěvateli (Senado, 2014). Dále se uvažuje o sjednocení a zvýšení věku odchodu do penze na 67 let (pro muže i ženy) a zvýšení odvodů z 10 na 13 % ze zdanitelných příjmů (Liberální institut, 2013). Velká daňová reforma, kterou má v plánu nová prezidentka Michelle Bacheletová, ale penzijní systém podle chilského ministerstva financí neovlivní (viz např. BNamericas, 2014).

20 Usnesení Vlády ČR ze dne 12. 11. 2014 č. 917 (Úřad vlády ČR, 2014).

21 Vlastní výpočty 1981–2005 podle FIAP, 2006–2013 podle SAFP.

Na druhou stranu – vývoj je tak překotný, že nepravděpodobné a nedoporučené zavedení státem řízené AFP společnosti bylo prezidentkou Bacheletovou schváleno 16. června 2014. Z výše uvedeného tedy není patrné, jak bude zmíněná AFP společnost fungovat. Zatím bylo pouze proklamováno, že bude mít nejnižší administrativní náklady, což ale nic nevypovídá o samotném investování a přeneseně o zhodnocení (viz např. Cooperativa.cl, 2014). Návrat či posílení průběžného systému i tak není v Chile pravděpodobným scénářem dalšího vývoje a je omezeno na akademické diskuze.

Literatura

- ACUÑA, R.; INGLESIAS, A. 2001. Chile's pension reform after 20 years [Social Protection Discussion Paper No. 0129]. Washington, D.C.: The World Bank, 2001. [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Pensions-DP/0129.pdf>.
- ANDREWS, E. 2006. *Pension Reform and Development of Pension System*. 1. vyd. Washington, D. C.: IBRD (WB), 2006. ISBN 0-8213-6551-7.
- BANCO CENTRAL DE CHILE. 2014. Indicador mensual de actividad económica, Imacec, volumen a precios del año anterior encadenado, (promedio 2008 = 100). In: *Baso de Datos Estadísticos – Cuentas Nacionales*. Serie Original, 2014. [online]. [cit. 2014-04-18]. <http://si3.bcentral.cl/Sietel/secure/cuadros/arboles.aspx>.
- BOSWORTH, B.; DORNBUSCH, R.; LABÁN, R. 1994. *The Chilean economy: policy lessons and challenges*. 1. vyd. Washington, D. C.: The Brookings Institution, 1994. ISBN 0-8157-1046-1.
- BNAMERICAS. 2014. Chile's pension system unaffected by tax reform, says finance ministr. *Business Insight in Latin America*, 17. 4. 2014. [online]. [cit. 2014-05-15]. <http://www.bnamericas.com/news/insurance/chiles-pension-system-not-affected-by-tax-reform>.
- BRAHAM, M. B. 2007. *Structural Pension Reform: The Chilean Experience*. Networks Financial Institute. Indiana State University. October 2007. [online]. [cit. 2014-11-21]. http://indstate.edu/business/NFI/leadership/papers/2007-WP-20_Ben_Braham.pdf.
- CASTAÑEDA, T. 1992. *Combating Poverty – Innovative Social Reforms in Chile during the 1980s*. 1. vyd. San Francisco: International Center for Economic Growth, 1992. ISBN 1-55815-192-3.
- COOPERATIVA.CL. 2014. *Bachelet firma este lunes el proyecto de AFP estatal*, 16. 6. 2014. [online]. [cit. 2014-06-20]. <http://www.cooperativa.cl/noticias/economia/sistema-previsional/afp/bachelet-firma-este-lunes-el-proyecto-de-afp-estatal/2014-06-16/091546.html>.
- CORBO, V.; SCHMIDT-HEBBEL, K. 2003. Macroeconomic Effects of Pension Reform in Chile. In *Pension Reforms: Results and Challenges*, edited by Federación Internacional de Administradoras de Fondos de Pensiones. Santiago: CIEDESS, 2003. [online]. [cit. 2014-05-02]. http://www.fiap.cl/p4_fiap_eng/site/artic/20040525/asocfile/ASOCFILE120040525110346.pdf.
- ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. 2014. *Pension reform debated in the heat of electoral campaigns*. May 15th 2013. [online]. [cit. 2014-05-03]. <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1020498286&Country=Chile&topic=Economy&oid=291299613&aid=1>.
- FIAP. 2014. Estadísticas - Rentabilidad Nominal en moneda local (Chile en UF 1981–2005). [online]. [cit. 2014-03-25]. http://www.fiap.cl/p4_fiap/site/artic/20050823/asocfile/ASOCFILE120050823102429.xls (heslo) nebo <http://ulozto.cz/xX2gZADH/asocfile120050823102429.xls> (bez hesla).
- GIMÉNEZ, D. 2003. *Género, revisión y ciudadanía social en América Latina*. Santiago de Chile: United Nations, 2003. [online]. [cit. 2014-03-20]. <http://www.eclac.cl/publicaciones/xml/7/13057/lcl1937e.pdf>.
- HACHETTE, D.; LÜDERS, R. 1992. *Privatization in Chile – An Economic Appraisal*. San Francisco: ICS Press, 1992. ISBN: 1-55815-208-3.

- IMF. 2014. *Report for Selected Countries and Subjects* [Chile: 1991, 1992, 1995]. [online]. [cit. 2014-04-02]. <http://www.imf.org>.
- INGLESÍAS, A. 2009. Pension reform in Chile revisited: what has been learned? OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 86, OECD Publishing, 2009. [online]. [cit. 2014-05-10]. <http://dx.doi.org/10.1787/224473276417>.
- LIBERÁLNÍ INSTITUT. 2013. *Důchodové systémy a hospodářská krize*. Výroční přednáška. 10. října 2013. [online]. [cit. 2014-05-03]. <http://libinst.cz/Files/KqLFy4r2/news/452/10102013.pdf>.
- MARTÍNEZ, J.; DÍAZ, A. 1996. *Chile – The Great Transformation*. 1. vyd. Geneva: UNRISD, 1996. ISBN 0-8157-5478-7.
- MERCER. 2013. *Melbourne Mercer Global Pension Index 2013*. Australian Centre for Financial Studies, Melbourne. October 2013. [online]. [cit. 2014-05-02]. <http://globalpensionindex.com/2013/melbourne-mercer-global-pension-index-2013-report.pdf>.
- OECD. 2013. *Pensions at a Glance 2013: OECD and G20 Indicators*. OECD Publishing. [online]. [cit. 2014-11-25]. http://dx.doi.org/10.1787/pension_glance-2013-en.
- PALACIO, R.; ROFMAN, R. 2001. Annuity Markets and Benefit Design in Multipillar Pension Schemes: Experience and Lessons from Four Latin American Countries. [SP Discussion Paper no. 0107]. Washington, D. C.: World Bank, 2001. [online]. [cit. 2014-03-20]. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2001/11/28/000094946_01111004151321/Rendered/PDF/multi0page.pdf.
- PERRY, G.; LEIPZIGER, D. M. 1999. *Chile – Recent Policy Lessons and Emerging Challenges*. 1. vyd. Washington, D. C.: World Bank, 1999. ISBN 0-8213-4500-1.
- PINOCHET, A. 2014. *Aki Frases*, 1, Santiago de Chila, Aki Frases, 2014. [online]. [cit. 2014-03-05]. <http://akifrases.com/frase/142095>.
- PIÑERA, J. 2014. *Nunca más – Un ensayo sobre el quiebre de la democracia en Chile*, [online]. [cit. 2014-04-14]. http://www.cedilibertad.org/CHILE_Nunca_mas.pdf.
- PIÑERA, J. 2014. CV. [online]. [cit. 2014-04-10]. http://www.josepinera.com/josepinera/jp_jp_cv.htm.
- ROFMAN, R.; APELL, I.; VEZZA, E. 2013. *Más allá de las Pensiones Contributivas: Catorce experiencias en América Latina*. Buenos Aires: The World Bank, 2013. [online]. [cit. 2014-04-20]. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2013/11/21/000333037_20131121153001/Rendered/PDF/827240WP0P12960siones0contributivas.pdf.
- RUIZ-TAGLE, J.; CASTRO, F. 1998. *Le Régime de Retraite Chilien* [Document de travail AWP 5.6F]. Paris: OECD, 1998. [online]. [cit. 2014-03-01]. <http://www.oecd.org/fr/retraites/pensions-publiques/2429351.pdf>.
- SUPERINTENDENCIA DE PENSIONES (SAFP). 2014. Rentabilidad real de los fondos de pensiones [online]. [cit. 2014-04-15]. <http://www.safp.cl/safpstats/stats/rentabilidad/getRentab.php?tiprent=FP>.
- SENADO – REPÚBLICA DE CHILE. 2014. Comisión – Aspectos considerados [online]. [cit. 2014-04-30]. http://www.senado.cl/appsenado/index.php?mo=comisiones&ac=ficha&id=950&tipo_comision=10#.
- SCHMIDT-HEBBEL, K. 2013. *Diez preguntas sobre el sistema y el nivel de las pensiones en Chile*. El Mercurio, 19. 2. 2013. [online]. [cit. 2014-05-13]. <http://www.elmercurio.com/blogs/2013/02/19/9416/diez-preguntas-sobre-el-sistema-y-el-nivel-de-las-pensiones-en-chile.aspx>.
- SCHNEIDER, O. 2011. *Důchodové systémy v Evropě: reformují všichni*. Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA). Krátká studie 6/2011. 12. 8. 2011. [online]. [cit. 2014-11-25]. http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2011_06.pdf.
- TERRIER, G. a kol. 2005. *Chile: Selected Issues* [IMF Country report No. 05/316]. Washington, D. C.: IMF, 2005. [online]. [cit. 2014-04-19]. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05316.pdf>.
- ÚŘAD VLÁDY ČR. 2014. *Usnesení vlády ČR ze dne 12. 11. 2014 č. 917 k návrhu způsobu ukončení systému důchodového spoření (tzv. II. penzijního pilíře)*. Archiv usnesení vlády ČR. Jednání vlády ČR dne 12. 11. 2014. [cit. 2015-01-30]. <http://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/>.
- WORLD BANK. 2014a. Datos del País: Crecimiento del PIB (anuales %). In: *Chile* [online]. 2014 [cit. 2014-04-18]. <http://www.bancomundial.org/es/country/chile>.

- WORLD BANK. 2014b. Datos del País: Crecimiento del PIB (anuales %). In: *Argentina* [online]. 2014 [cit. 2014-05-14]. <http://www.bancomundial.org/es/country/argentina>.
- YAZIGI, A. F. 2003. *The Chilean Pension System*. 4. vyd. Santiago: Superintendencia de Administradoras de Fondos de Pensiones (SAFP), 2003. [online]. [cit. 2014-04-28]. <http://www.spensiones.cl/portal/informes/581/w3-article-3523.html>.

CHILEAN PENSION SYSTEM: CURRENT DEVELOPMENT OF FULLY FUNDED DC SYSTEM AND ITS IMPACTS

Petr Brabec, Karina Kubelková, University of Economics, Prague, W. Churchill Sq. 4, CZ – 130 67 Prague 3 (petr.brabec@vse.cz; karina.kubelkova@vse.cz)

Abstract

General elections in Chile in the autumn of 2013 have unleashed a discussion about the shortcomings of the Chilean pension system and the necessary changes. Radical solutions contains various forms of return of the PAYG system. The paper deals with the preparation and the main implication of the pension reform in 1981 which led to the transition from the PAYG system to the capital system. Thanks to the reconstruction of the time series from the 70s and 80s of the 20th century using the latest data from 2013 and own calculations the article confirmed that the transition meant a noticeable increase in pensions for everybody included in the system. This outcome is driven mainly by the lower tax burden, generated savings and positive impact, particularly on the country's GDP and government budget. The paper also summarize the available knowledge about the pension reform in Chile in the Czech language.

Keywords

Chile, pension reform, capital system, PAYG, 1981, AFP

JEL Classification

P110, G230, H550, J320